

Чукут С.А.

Державна інформаційна політика України

- 1. Стан державного управління інформаційною сферою в Україні**
- 2. Державна інформаційна політика України та шляхи її вдосконалення**
- 3. Центральні органи державної виконавчої влади України в галузі інформації**
- 4. Концепції державної інформаційної політики**

1. Стан державного управління інформаційною сферою в Україні

Як зазначається в рекомендаціях учасників парламентських слухань “Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи”, існує необхідність послідовного комплексного розв’язання сучасної проблематики свободи слова та інформаційної діяльності в Україні на державному рівні. Органи державної влади та посадові особи, відповідальні за формування інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки, позбавлені можливості повноцінно виконувати свої функції. Засоби масової інформації, які прагнуть бути об’єктивними, нерідко під сумнівними приводами притягаються до відповідальності, переслідуються податковими та іншими контролюючими органами, а над незалежними журналістами чиняться фізичні розправи. Стан справ стосовно забезпечення в Україні реальної свободи слова і права громадян на об’єктивну інформацію викликає занепокоєння Ради Європи, інших міжнародних організацій, професійних та правозахисних організацій.

Крім того, ситуація в інформаційній сфері України характеризується постійним звуженням економічних можливостей її суб’єктів, занепадом матеріально-технічної бази. Це призводить до кількісного та якісного погіршення стану книжкових і газетно-журнальних видавництв, телекомунікаційних мереж, ставить діяльність творчих працівників і колективів у залежність від комерційних інтересів та фінансових структур, до продукування і поширення в суспільстві небезпечної для його морального і психологічного стану інформації та псевдокультури.

Свідченням цього зокрема є те, що станом на 2000 рік в Україні зареєстровано понад 10300 *друкованих періодичних видань*, з яких реально виходять близько 6500. Біля 80 відсотків складають приватні видання, 20 відсотків зареєстровані як україномовні; 8,6 – російськомовні; 59,2 – двомовні (фактично російськомовні); 0,5 – англійськомовні; решта – іншими мовами. До 1991 року в Україні поширювалися так звані всесоюзні друковані засоби масової інформації, загальний тираж яких складав 18 млн.

примірників. Нині тираж іншомовної, переважно російськомовної, преси досяг 73,6 млн. примірників. Вона поділяється як на власне російську, зареєстровану в Україні, так і на російську, що завозиться до нас нелегально і, нарешті, російськомовну українську. Існує тенденція до реального зменшення кількості назв і тиражів україномовної преси. Присутність держави на ринку достатньо висока - 9% друкованих засобів масової інформації засновано органами державної влади. Це не відповідає загальноєвропейській тенденції мінімізації державної власності і залишає можливості для маніпулювання суспільною свідомістю. Якщо ж взяти до уваги щорічне зменшення передплатних обсягів періодики, то можна говорити про поступове, але неухильне обмеження доступу громадян до друкованої інформації.

Книговидавнича справа як одна із складових інформаційної політики держави, спрямована на задоволення інформаційних, культурних та освітніх суспільства. У поліграфічному комплексі України понад 2000 підприємств, однак загальні обсяги книговидавництва зменшуються і абсолютно не відповідають нормам розвинутих демократичних країн. Через відсутність власної сировинної бази виробництва паперу і високий рівень оподаткування видання української книги є нерентабельним. Так, якщо 1913 року в царській Росії друкувалося 2 книжки на душу населення, то в Україні 1999 року – 0,3 книжки на душу населення (в Росії відповідно – 3,2; Польщі – 9,5; Німеччині – 12 книжок). Водночас з Росії завезено 25 млн. книжок (не враховуючи підручники і брошури). Це обумовлено тим, що російська книжка на 40-45% дешевша від української. Розвиток поліграфічної галузі, яка значним чином впливає на стан ринку друкованих засобів масової інформації: загальний тираж видань у 1999 році порівняно з 1998 зменшився на 50,4%. Крім того, в країні практично відсутня система підтримки дитячих, культурологічних, гуманітарних видань.

Серед 35 зареєстрованих **інформаційних агентств** справді впливовими є лише декілька - Державне інформаційне агентство України (ДІНАУ), Інтерфакс-Україна, УНІАН. Їх передплатниками є практично всі центральні і переважна більшість регіональних засобів масової інформації. Слід відзначити недостатній рівень розвитку цього сегменту медіаринку, його слабку інтегрованість до міжнародного інформаційного простору.

Ключовою є тема *свободи слова*. Без свободи слова, вільного обміну інформацією, незалежної "четвертої влади" - існування демократичного суспільства неможливе. Останнім часом в Україні спостерігається:

- намагання впровадити політичну цензуру як на загальнодержавному, так і на регіональному та місцевому рівнях;
- тиску органів державної влади на засоби масової інформації з метою зміни їх політичного курсу;
- знищення засобів масової інформації за допомогою невинувато високих сум відшкодування моральної шкоди;
- маніпулювання масовою свідомістю;
- вибіркової підтримки засобів масової інформації з боку державної влади та створення нерівних умов діяльності інформаційних суб'єктів.

Сучасні реалії вимагають кардинальної зміни управлінських підходів та психології менеджменту: від споживацької - до справді ринкової. Щодо економічного підґрунтя - головним напрямком стає акумулювання внутрішніх та широке залучення зовнішніх інвестицій для забезпечення підвищення якісного рівня інформаційної продукції та засобів її розповсюдження. Такі зміни мають бути підтримані на державному рівні: через нормативно-правові механізми, через створення сприятливих для швидкого прогресивного розвитку "правил гри" на інформаційному ринку.

Зупинимося більш детально на розгляді стан справ у телебаченні та радіомовленні. **Національний телерадіоінформаційний простір** - це упорядкована сукупність об'єктів, суб'єктів інформаційної діяльності та зв'язків між ними, які функціонують і взаємодіють на основі єдиних принципів та правил забезпечення інформаційних потреб особи, суспільства і держави електронними аудіовізуальними засобами масової інформації, і є багатокомпонентною системою, що складається з організаційної, адміністративної, творчої, матеріально-технічної структур, відображає рівень інтелектуального обміну в суспільстві.

Нині в Україні зареєстрована 791 телерадіоорганізація, яка має 931 ліцензію на мовлення на ефірних частотах, у мережах кабельного (проводового) телебачення і радіомовлення та мовлення через супутникові ретранслятори. З них: 28 державних телерадіоорганізацій (у тому числі Національні телевізійна і радіомовна компанії

України), 250 комунальних телерадіоорганізацій, 513 комерційних телерадіоорганізацій. Сумарний обсяг теле- і радіомовлення - 8366 годин на добу.

За 10 років 57 % телерадіоорганізацій створені приватними особами та комерційними структурами. Ефірні телерадіоорганізації становлять близько 55 %, решта ТРО - це 255 районні студії проводового мовлення, що працюють на каналах УР-1 та УР-2 у проміжки часу, погоджені з Національною радіокомпанією України та "Укртелекомом", а також у кабельних мережах. Майже третина від зареєстрованих телерадіоорганізацій припинили своє існування або були продані іншим власникам без будь-яких змін у ліцензійних документах. З 380 кабельних мереж лише 85 організацій працюють у межах правового поля. Деякі організації працюють лише на підставі ліцензії Державного комітету зв'язку та інформатизації.

Сфера телерадіомовлення вимагає постійної уваги з боку держави, вивчення і коректного корегування її розвитку. Ситуація, яка склалася в результаті несформованості повного складу Національної ради 1999-2000 р.р., призвела до появи негативних тенденцій в телерадіоінформаційному просторі держави. Україна зіткнулася з проблемами, які загрожують її інформаційній безпеці та міжнародній репутації. Це, зокрема, ретрансляція телерадіопрограм інших телерадіоорганізацій без їх дозволу і навіть при наявності дозволів, які не гарантують дотримання авторських та суміжних прав авторів аудіовізуальних творів.

Держава не може впоратися з так званими відео- та аудіо піратами з кількох причин. *Основною причиною порушення міжнародних та національних законодавчих норм, які регулюють використання відео- та аудіотворів, є фінансова неспроможність телерадіоорганізацій, абонентів мереж мовлення. Особливо значних масштабів "відеопіратство" набуло в регіонах.*

Непроста ситуація склалася на **рекламному** ринку. Важливим кроком має стати заборона чи вилучення з іноземних програм реклами, за яку не оплачено українським підприємствам, або заміна її вітчизняною. Слід припинити діяльність корпунктів загальнонаціональних і регіональних мовників, котрі замість виготовлення регіональної аудіо-відео продукції перетворились у рекламні агентства. Такі агентства "вимивають" і так мізерні рекламні кошти з місцевих рекламних ринків, знищуючи тим самим дрібних мовників. У цілому ринок телерадіореклами оцінюється експертами в 210 млн. у. о., але реальних рекламних коштів на ньому лише 32-34 млн. у. о. Решта - задекларована

вартість часу на саморекламу, звернення та оголошення державних органів та органів місцевого самоврядування. Тобто, реальний обсяг рекламних надходжень до українських телерадіоорганізацій становить понад 180 млн. грн. Тоді як за використання послуг зв'язку телерадіоорганізації України щорічно сплачують Концерну РРТ понад 106 млн. грн. До цього слід додати і понад 18 млн. грн. річних витрат на експлуатацію власних передавальних засобів. Крім того, значна кількість коштів направляється для обслуговування обладнання, придбання та виробництво програмного продукту, на податки та комунальні платежі, оплату праці тощо. Наведені дані свідчать про те, що переважна більшість телерадіоорганізацій України є збитковими, а відтак - дотаційними.

За таких фінансових можливостей телерадіоорганізації неспроможні виготовляти якісний програмний продукт, купувати сучасне технічне обладнання. На сьогодні з усіх телерадіокомпаній лише 28 створені та діють з часткою іноземних інвестицій, офіційно зафіксованих у статутних документах. У ході ліцензування Національна рада в першу чергу враховує фінансовий, технічний, професійний рівень телерадіокомпаній, спроможних виготовляти конкурентноспроможний продукт. Національна рада наголошує на необхідності приведення діяльності всіх суб'єктів інформаційних відносин у відповідність до чинного законодавства України.

Стан у телерадіомовному господарстві України вимагає перегляду ряду положень законів "Про рекламу" та "Про телебачення і радіомовлення". Передусім йдеться про товари, реклама яких заборонена на телебаченні і радіо, але які без обмежень поширюються в газетах та на інших рекламних носіях, а саме про рекламу вітчизняних тютюнових виробів і алкогольних напоїв у нічний час.

Держава має чітко визначити свою політику стосовно Концерну РРТ, у розпорядженні якого знаходяться 80 відсотків всіх передавальних засобів. Досвід країн Балтії та східної Європи вказує на можливі варіанти значно привабливіших і дешевших операторів, зокрема, національних "Телекомів". Через монополію Концерну РРТ виникає практика повальних енерговідключень радіопередавальних центрів, від чого потерпають як боржники, так і сумлінні платники, а отже держава не забезпечує реалізацію конституційного права громадян на інформацію.

Демократичні принципи, закладені в Конституції України, не спрацьовують в умовах крайньої залежності засобів масової інформації від економічної та політичної кон'юнктури. Не сприяють стабілізації телерадіопростору і базові закони в галузі теле- і

радіомовлення, оскільки створюють деякі розбіжності та двозначності у тлумаченні окремих їхніх положень, на чому спекулюють недобросовісні телерадіоорганізації, обираючи вигідний собі порядок діяльності, що шкодить суспільству.

Одже, *стабільний розвиток телерадіоінформаційного простору України залежить, в першу чергу, від стану економіки та від досконалості законів*. Саме вони створюють рівні правила гри в інформаційній сфері, а відтак - можливість телерадіоорганізаціям бути економічно спроможними, розвивати свою матеріально-технічну базу та реалізовувати незалежну програмно - творчу політику.

Саме ці зазначені аспекти функціонування інформаційної сфери в Україні зумовили *Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи* щодо: невідкладного і прозорого розслідування усіх випадків насильства над журналістами та смерті журналістів; неприпустимості позасудового закриття засобів масової інформації та припинення трансляції програм телерадіоорганізацій; необхідності внесення змін до законів України щодо відшкодування моральної шкоди, кримінальної, цивільної, адміністративної відповідальності за поширення недостовірної інформації, наклеп, образу; внесення змін до Закону України "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення" відповідно до експертного висновку, наданого Радою Європи; створення рівних умов для функціонування всіх засобів масової інформації; припинення практики тиску на засоби масової інформації через важелі друкування та поширення; сприяння громадським засобам мовлення; ратифікації Європейської конвенції про транскордонне телебачення.

2. Державна інформаційна політика України та шляхи її вдосконалення

У Законі України "Про інформацію" *державна інформаційна політика* визначається як сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації. Головними напрямами і способами державної інформаційної політики є:

- забезпечення доступу громадян до інформації;
- створення національних систем і мереж інформації;
- зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності;
- забезпечення ефективного використання інформації;

- сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів;
- створення загальної системи охорони інформації;
- сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України.

Державну інформаційну політику розробляють і здійснюють органи державної влади загальної компетенції, а також відповідні органи спеціальної компетенції. Всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. Кожному громадянину забезпечується вільний доступ до інформації, яка стосується його особисто, крім випадків, передбачених законами України.

З метою удосконалення державної інформаційної політики в Україні Указом Президента *«Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 року "Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України"»* передбачається розробити проект *Стратегії впровадження національної інформаційної політики*, в якому основна увага має приділятися:

- створенню і впровадженню дійових механізмів реалізації інформаційних прав і свобод громадянина, суспільства і держави, закріплених у Конституції та законах України;
- подальшому вдосконаленню законодавства України в інформаційній сфері;
- розвитку на основі сучасних інформаційних технологій національної інформаційної інфраструктури, вдосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення Президента України та органів державної влади, підвищення конкурентоспроможності національних виробників інформаційного продукту, видів інформаційного виробництва;

- визначенню порядку функціонування та механізмів державного контролю за супутниковими, кабельними і комп'ютерними системами передачі інформації;
- формуванню єдиної державної системи зв'язків з громадськістю;
- подальшій лібералізації українського ринку телекомунікацій за умов гарантування реалізації національних інтересів та недопущення монополізації інформаційних ринків;
- розвитку науково-технічного та кадрового забезпечення інформаційної галузі;
- забезпеченню інформаційного суверенітету України та вдосконалення системи захисту національних інформаційних ресурсів.

Першочерговими завданнями в державній інформаційній політиці України є:

- розгляд проекту Концепції роздержавлення засобів масової інформації в Україні;
- забезпечення законодавчої бази для запровадження в Україні системи Суспільного телебачення і радіомовлення з урахуванням пропозицій Президента України до Закону України "Про створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України";
- законодавче розв'язання проблеми забезпечення конституційних прав громадян на інформацію та захисту журналістів і засобів масової інформації від переслідування в суді за критику (відповідальність за поширення недостовірної інформації, її спростування та відшкодування, пов'язаної з її поширенням, моральної шкоди);
- розробка Концепції розвитку телерадіоінформаційного простору України;
- розробка Концепції розвитку в Україні глобальних інформаційних мереж;
- розробка Концепції інформаційної безпеки України;
- розробка Інформаційного кодексу України.

Пріоритетними завданнями державної політики у сфері інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури є забезпечення випереджаючих темпів розвитку інфраструктури зв'язку, підвищення інвестиційної привабливості галузей інформатизації, істотне вдосконалення національної мережі телекомунікацій, поштової служби зв'язку, насамперед на базі новітніх вітчизняних технологій, їх інтегрування в

глобальні інформаційні структури, у т. ч. в мережу Інтернет, створення сприятливих умов для доступу широких верств населення до світових інформаційних ресурсів.*

Для прискорення інтеграції України у світовий інформаційний простір слід визначити і реалізувати заходи щодо глибокої комп'ютеризації, насамперед навчальних закладів, заохочення їх доступу до вітчизняних та світових інформаційних ресурсів. Потребують значного прискорення інформатизація органів державної влади, фінансового сектора економіки та грошового обігу, бухгалтерської справи, перехід на електронний документообіг, комп'ютеризацію архівної справи, статистичної інформації, поліпшення взаємозв'язку між державними інституціями і населенням через електронні канали. Невідкладне завдання полягає в гармонізації національного законодавства в галузі зв'язку з правовими нормами, прийнятими в державах ЄС.

3. Центральні органи державної виконавчої влади України в галузі інформації

В Україні створено низку центральних органів державної виконавчої влади, які покликані здійснювати державну інформаційну політику. Передусім слід відзначити: Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державний комітет зв'язку та інформатизації України, Національну раду з питань телебачення та радіомовлення. Розглянемо їх більш докладніше.

Так, *Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України* (Держкомінформ) виступає центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Він вносить пропозиції щодо формування державної політики в інформаційній та видавничій сферах, забезпечує її реалізацію, здійснює управління в цих сферах, а також міжгалузеву координацію та функціональне регулювання з питань, віднесених до його відання. У своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України. Узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо

---

*Європейський вибір: Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України до Верховної Ради України. <http://www.kuchma.gov.ua/main/>

вдосконалення законодавства і в установленому порядку вносить їх на розгляд Президентів України, Кабінету Міністрів України. У межах своїх повноважень організовує виконання актів законодавства, здійснює контроль за їх реалізацією.

Основні завдання Держкомінформу:

- участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах;
- аналіз і прогнозування тенденцій розвитку інформаційного простору України, ринку друкованої, теле- і радіопродукції;
- координація діяльності державних засобів масової інформації, в тому числі Національної телекомпанії України, Національної радіокомпанії України, державної телерадіокомпанії "Крим", обласних телерадіокомпаній, Київської та Севастопольської регіональних державних телерадіокомпаній, видавництв, з метою забезпечення поширення офіційної інформації щодо найважливіших політичних, економічних, а також інших питань та суспільних процесів у державі;
- розроблення та реалізація заходів, спрямованих на підтримку і розвиток видавничої справи, вітчизняних засобів масової інформації, інших виробників інформаційної продукції.

Слід відзначити важливу роль у здійсненні державної політики в галузі інформації **Державного комітету зв'язку та інформатизації України** (Держкомзв'язку), який виступає центральним органом виконавчої влади, підпорядкованим Кабінету Міністрів України, що виконує функції Адміністрації зв'язку України, забезпечує проведення державної політики в галузі зв'язку, розподілу і використання радіочастотного ресурсу та у сфері інформатизації, несе відповідальність за їх стан і розвиток. У своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України та цим Положенням. Комітет узагальнює практику застосування законодавства України з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства, у встановленому порядку вносить їх на розгляд Президента України і Кабінету Міністрів України, у межах своїх повноважень організовує виконання актів законодавства і здійснює систематичний контроль за їх реалізацією.

Основні завдання Держкомзв'язку:

- участь у формуванні і реалізації державної політики в галузі зв'язку, розподілу і використання радіочастотного ресурсу та у сфері інформатизації;
- розроблення та здійснення заходів щодо розвитку і вдосконалення єдиної національної системи зв'язку, підвищення її якості, доступності й сталого функціонування;
- формування Національної програми інформатизації та забезпечення її виконання;
- регулювання діяльності, спрямованої на задоволення потреб споживачів у засобах і послугах зв'язку, та діяльності, пов'язаної з використанням радіочастотного ресурсу;
- сприяння розвитку підприємництва на конкурсних засадах у сфері надання послуг зв'язку, проведення державної антимонопольної політики в галузі зв'язку та у сфері інформатизації.

Важливого значення для розвитку, якісного стану телебачення і радіомовлення України, зростання професійного, художнього та етичного рівня програм та передач телерадіоорганізацій має діяльність **Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення**, яка є постійно діючим позавідомчим державним органом, підзвітним Верховній Раді України та Президентові України. Національна рада створена і діє на підставі Конституції України (зокрема, статті 85, п. 20 та 105, п. 13), Законів України "Про телебачення і радіомовлення", "Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення" та інших нормативних актів.

Основні завдання Національної ради:

- забезпечення свободи слова і масової інформації;
- обстоювання прав та законних інтересів телеглядачів і радіослухачів, виробників і розповсюджувачів телерадіопрограм;
- участь у розробці та здійсненні державної політики ліцензування телерадіоорганізацій
- дотримання законодавства України в сфері телебачення і радіомовлення;
- раціональне використання радіочастотного ресурсу.

Склад Національної ради затверджується Верховною Радою України строком на чотири роки в кількості 8 осіб: за поданням чотирьох кандидатур Головою Верховної Ради України та чотирьох кандидатур - Президентом України. Слід особливо зазначити те, що члени Національної ради, які здійснюють свої повноваження на постійній основі,

є державними службовцями і не можуть займати посади в інших державних і недержавних установах, організаціях та на підприємствах, одержувати разові винагороди за виконання робіт (крім гонорарів за творчу діяльність і позаштатну викладацьку (лекційну) роботу), займатися підприємницькою діяльністю у сфері телебачення і радіомовлення, припиняють членство в політичних партіях.

4. Концепції державної інформаційної політики

Підсумовуючи розгляд державної інформаційної політики, як приклад, розглянемо деякі основні положення Концепції Національної інформаційної політики України, запропонованої Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (2002 р.), і Концепцію державної інформаційної політики Росії. Насамперед, слід відзначити, що зазначені концепції не єдині у своєму роді. Є ще декілька варіантів подібних концепцій як в Україні, так і в Росії, і жодна з них ще не затверджена законодавчо. Проте, в них можна простежити спільні риси і поставлені спільні наголоси на важливих проблемах сучасної інформаційної політики.

Так, метою *Концепції Національної інформаційної політики України* не випадково є визначення основних засад Національної інформаційної політики щодо побудови в Україні розвинутого інформаційного суспільства, забезпечення належних правових, економічних, внутрішньо- та зовнішньополітичних, організаційних та інших умов для його функціонування.

Основними напрямками Національної інформаційної політики України є:

у сфері суспільних відносин:

забезпечення конституційних прав громадян на достовірну, повну і своєчасну інформацію, свободу слова та інформаційної діяльності в національному інформаційному просторі України, недопущення втручання у зміст та внутрішню організацію інформаційних процесів, окрім випадків, визначених законом відповідно до Конституції України;

створення розвиненої інформаційно-комунікаційної інфраструктури для творення, збирання, обробки, зберігання та використання національних інформаційних ресурсів;

збереження вітчизняного (національного) інформаційного продукту, національно-культурних та духовних цінностей України, її інформаційна та національно-культурна ідентифікація у світовому інформаційному просторі;

всебічна державна підтримка засобів масової інформації та забезпечення соціально-правового захисту журналістів, інших професійних творчих працівників, які займаються інформаційною діяльністю;

у виробничій сфері:

збереження та ефективне використання державної та комунальної власності на підприємства, інші об'єкти національного інформаційного простору України, які в установленому законодавством порядку визнаються об'єктами стратегічного значення;

створення сприятливих умов для розвитку та захисту прав суб'єктів права всіх форм власності на об'єкти національного інформаційного простору України і прав їхніх власників;

сприяння конкуренції, недопущення монополізації ринків у сфері інформаційної діяльності, в тому числі рекламної;

економічна підтримка державою розвитку інформаційної інфраструктури та інформаційної системи України в цілому незалежно від форм власності на об'єкти що будуються і розвиваються, сприяння розробці і впровадженню новітніх інформаційних технологій;

підтримка вітчизняного виробника інформаційного продукту;

в організаційній сфері:

створення умов для своєчасного, якісного і ефективного інформаційного забезпечення громадян, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян на основі національних інформаційних ресурсів;

адміністративний, технічний, судовий, міжнародно-правовий захист вітчизняного (національного) інформаційного продукту України, загалом її інформаційних ресурсів, особливо тих, які є національним надбанням України;

дотримання принципів Європейської Конвенції про права людини, міжнародних документів у галузі міждержавного інформаційного співробітництва, ратифікованих Україною;

забезпечення ефективної присутності України в світовому інформаційному просторі шляхом розвитку транскордонного і прикордонного мовлення, поширення у світі вітчизняної культурно-мистецької і друкованої продукції;

у галузі науки, культури, навчання та підвищення кваліфікації:

формування загальнодержавної комп'ютерної мережі освіти, науки, культури, охорони здоров'я тощо, як частини світового інформаційного простору;

послідовне здійснення заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації, вдосконалення, використання та заохочення творчих кадрів в інформаційній сфері, захисті авторських прав на інтелектуальну власність;

демонополізації інформаційних служб і структур;

створенні інтегрованої системи збору, обробки, творення та розповсюдження інформаційного продукту, що має задовольняти зростаючу суспільну потребу в інформації;

удосконаленні засобів розповсюдження інформації на базі новітніх технологій, зокрема впровадження оптико-волоконних та супутникових каналів зв'язку; створенні мультимедійних систем і мереж, розширенні можливостей медіаіндустрії;

розбудові засобів масової інформації як найбільш ефективного джерела формування суспільної думки;

активному використанні засобів масової інформації для обговорення соціально значущих нових ідей та проектів, для адаптації населення до нових явищ суспільного життя;

підвищенні ролі засобів масової інформації в утвердженні позитивного іміджу України на міжнародному рівні.

В Концепції окремими розділами виділені:

- державна політика щодо засобів масової інформації;
- державна політика у сфері розвитку телерадіоінформаційної структури;
- державна політика щодо комп'ютерних технологій та систем телекомунікацій;
- державна політика у видавничій справі;
- державна політика в музейній справі;
- державна політика в архівній галузі;
- державна політика у бібліотечній справі;
- державна політика в кінематографії;
- державна політика щодо реклами як носія інформації;
- державна політика у сфері етнокультури як носія інформації;
- державна політика щодо інформаційної безпеки.

Однак, на нашу думку, деякі з запропонованих розділів Концепції потребують свого подальшого доопрацювання.

Концепція державної інформаційної політики Росії розробляється з 1997 року за дорученням Державного комітету Російської Федерації зв'язку й інформатизації разом з Комітетом з інформаційної політики і зв'язку Державної Думи та іншими провідними науково-дослідними інститутами Росії. Наприкінці 1998 р. Постійна палата з державної інформаційної політики Політичної консультативної ради при Президентові Російської Федерації схвалила Концепцію державної інформаційної політики. Трохи раніше ця Концепція була прийнята Комітетом Державної Думи з інформаційної політики і зв'язку.

Мета Концепції полягає у визначенні цілей, завдань і об'єктів державної інформаційної політики, розробці та аналізу основних напрямків і механізмів її реалізації, аналізу результатів її впливу на соціально-економічний, політичний і культурний розвиток Росії наприкінці ХХ і початку майбутнього століття.

Об'єктами державної інформаційної політики є:

- інформаційні ресурси;
- інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура;
- інформаційні, телекомунікаційні технології, системи і засоби їхньої реалізації;
- виробництво і споживання засобів інформатизації, інформаційних продуктів і послуг;
- науково-технічний і виробничий потенціал інформатизації, телекомунікацій і зв'язку;
- ринок інформації, інформаційних технологій, засобів, продуктів і послуг;
- домашня комп'ютеризація;
- політика в сфері масової інформації;
- інформаційне право;
- системи забезпечення інформаційної безпеки;
- взаємодія інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури Росії з глобальними інформаційними мережами.

Окрім того в Концепції розглядається вплив державної інформаційної політики на різні сфери громадського життя, а також актуальні проблеми побудови в Росії інформаційного суспільства.

Сфера застосування Концепції – конкретизація й уточнення основних напрямків діяльності органів державної влади по становленню інформаційного суспільства в Росії, формуванню Єдиного інформаційного простору Росії та її входженню у світове інформаційне співтовариство. Вихідні дані для розробки Концепції – Конституція РФ, "Декларація прав і свобод людини і громадянина", Федеральні закони "Про інформацію, інформатизацію і захист інформації", "Про засоби масової інформації", "Про участь у міжнародному інформаційному обміні", "Про зв'язок", "Про державну підтримку засобів масової інформації і книговидавання в Російській Федерації", "Про державну таємницю", "Про інформаційне забезпечення органів державної влади російської Федерації", Цивільний кодекс Російської Федерації, а також інші законодавчі акти, що регулюють відносини суб'єктів в інформаційній сфері, праці вітчизняних і закордонних учених з проблем побудови інформаційного суспільства і формування інформаційно-телекомунікаційного простору, результати аналітичних і прогностичних досліджень процесів інформатизації в Росії.

У Концепції зазначається, що протягом багатьох років державна інформаційна політика охоплювала, переважно, проблеми, пов'язані з діяльністю засобів масової інформації. В останні 2–3 роки зміст державної інформаційної політики був трохи розширений й у нього потрапили окремі елементи захисту прав громадян і організацій на загальнодоступну інформацію, гарантованих Конституцією країни, а також деякі аспекти інформаційної безпеки. Починаючи з початку 90-х років паралельно формулюються і розвиваються принципи і положення державної політики інформатизації. Основний зміст цієї політики зводився з невеликими варіаціями до забезпечення науково-технічних, виробничо-технологічних і організаційно-економічних умов створення і розвитку інформаційних технологій, інформаційної інфраструктури і системи формування інформаційних ресурсів. При цьому політика інформатизації практично була цілком відділена від політики, що проводиться державою в області засобів масової інформації, зв'язку і телекомунікацій.

Новий імпульс державна політика інформатизації одержала лише останнім часом у зв'язку з усвідомленням необхідності побудови інформаційного суспільства в Росії як головної умови її політичного і соціально-економічного розвитку і збереження статусу світової держави. Вирішення цього важливого завдання сприяло переходу від політики інформатизації до інформаційної політики, що включає в себе геополітичні,

зовнішньоекономічні, соціально-економічні, науково-технічні і культурні аспекти розвитку країни.

У межах державної інформаційної політики мають бути закладені основи для вирішення таких завдань, як формування єдиного інформаційного простору Росії та її входження у світовий інформаційний простір, забезпечення інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави, формування демократично орієнтованої масової свідомості, становлення галузі інформаційних послуг, розширення правового поля регулювання суспільних відносин, у тому числі зв'язаних з одержанням, поширенням і використанням інформації. Державна інформаційна політика має служити інструментом зміцнення зв'язку Центра і регіонів, який забезпечує проведення єдиної політики держави на всій території країни. Необхідність вирішення таких масштабних завдань вимагає управління всіма видами інформаційних ресурсів, елементами інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, державної підтримки вітчизняного інформаційного виробництва, ринку інформаційних технологій, засобів, продуктів і послуг, регулювання діяльності державних електронних і друкованих засобів масової інформації.

Виняткове значення для вироблення адекватних часу уявлень про інформатизацію, політику інформатизації і державну інформаційну політику в цілому, мають процеси формування і розвитку світового інформаційного співтовариства і рух розвинених країн від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства. Цей рух спирається на новітні інформаційні, телекомунікаційні технології і технології зв'язку. Саме нові технології призвели до бурхливого поширення глобальних інформаційних мереж, насамперед Інтернету, що відкриває принципово нові можливості міжнародного інформаційного обміну. Перспективні інформаційні і телекомунікаційні технології багаторазово підсилюють вплив електронних засобів масової інформації на соціально-політичне і культурне життя мільйонів людей на всіх континентах. Цей рух концептуально і практично визначає формування світового інформаційного простору.

Отже, державна інформаційна політика має стимулювати зростання виробництва засобів інформатизації, телекомунікації, інформаційних продуктів і послуг і одночасно платоспроможний попит на них. Разом з тим, практична реалізація державної інформаційної політики в сучасних умовах суспільного розвитку вимагає широкої психологічної кампанії з підтримки її основних положень у суспільній думці, роз'яснень її соціальної спрямованості, доказу її обґрунтованості тощо.

Рекомендована література:

1. Закон України “Про інформацію” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1992, №48, ст.650) (Вводиться в дію Постановою ВР №2658-12 від 02.10.92, ВВР 1992, №48, ст.651).
2. Закон України “Про внесення змін до деяких законів України за результатами парламентських слухань "Проблеми інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стан інформаційної безпеки України" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, N 2, ст.5).
3. Указ Президента України «Про підготовку пропозицій щодо забезпечення гласності та відкритості діяльності органів державної влади» (м. Київ, 17 травня 2001 року, N 325/2001).
4. Указ Президента України “Про деякі заходи щодо захисту державних інформаційних ресурсів у мережах передачі даних” (від 24 вересня 2001 року N 891/2001 (891/2001).
5. Указ Президента «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України”(від 31 жовтня 2001 року).
6. Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади» (м. Київ, 01 серпня 2002 року, N 683/2002).
7. Порядок захисту державних інформаційних ресурсів у інформаційно-телекомунікаційних системах» (Затверджено 24 грудня 2001 р. N 76).
8. Положення про Державний комітет зв'язку та інформатизації України (Затверджено Указом Президента України від 3 червня 1999 року N 601/99).
9. Положення про Державний комітет інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України (Затверджено Указом Президента України від 25 липня 2000 року N 919/2000).
10. Постанова Верховної Ради України “Про рекомендації учасників парламентських слухань “Свобода слова в Україні: стан, проблеми, перспективи” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, №22, ст. 162) – м. Київ, 25 квітня 1997 року. №236/97-ВР).
11. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи N 1239 від 25 січня 2001 року “Свобода вираження поглядів та переконань і функціонування парламентської демократії в Україні”.
12. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2000р.» Київ – 2001 р. – с.47-64
13. Кучма Л.Д. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000 – 2004 роки // Націю звеличують великі цілі і діла. – К.: Преса України, 2000. – С. 23 – 94.
14. Виступ голови Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації Олександра Зінченка. Парламентські слухання з питань інформаційної діяльності та свободи слова (16 січня 2001 року).
15. Концепция государственной информационной политики. Государственная Дума Российской Федерации // <http://www.iis.ru/library/sip/>
16. Україна: Інформація і свобода слова. Збірник законодавчих актів, нормативних документів та статей фахівців. – Київ: Молодь, 1997. – 832 с.
17. Почепцов Г.Г., Чукут С.А. Інформаційна політика. Навч. посібник. – К.: УАДУ, 2002. – 96 с.
18. Почепцов Г.Г. Вступ до інформаційних війн. – К.: Київський університет, 1999. – 60с.
19. Почепцов Г.Г. Информация & дезинформация. – К.: Эльга, 2001. – 256с.
20. Почепцов Г.Г. Паблік рилейшнз. Навч. посібник. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 506 с.
21. Почепцов Г.Г. Теорія комунікацій. – К.: Київський університет., 1999.–238 с.
22. Чукут С.А. Генеза духовної культури (управлінський вимір). – К.: Вид-во УАДУ., 1999. – 256 с.
23. Чукут С.А. Роль сучасних засобів масової інформації в процесах державотворення (окремі аспекти) // Вісник УАДУ. – 1999. - № 3. – С. 158-167.